

Nr 336.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till ersättningsbyggnad av jagare; given Stockholms slott den 14 november 1941.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 november 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler, efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter, fråga om anslag till ersättningsbyggnad av jagare med förmålan tillika, att ärendet vore av den natur, att närmare redogörelse för dess innebörd än som av det följande framginge icke borde ske till statsrådsprotokollet; ytterligare upplysningar i ärendet borde få lämnas genom de handlingar, som komme att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Departementschefen anför vidare:

Den 17 september 1941 sjönko vid kustflottans ankarplats å Hårsfjärden i Stockholms skärgård jagarna Klas Horn, Klas Ugglå och Göteborg till följd av å jagarna inträffade explosioner, varvid 33 man av fartygens besätt-

ningar förolyckades. Undersökningar angående orsakerna till katastrofen igångsattes omedelbart men hava ännu icke kunnat slutföras. Bärningsarbeten pågå alltfort med anlåtande av personal och materiel från kustflottan i samverkan med bärningsföretag.

Under erinran om vad sålunda förekommit har chefen för marinen i skrivelse den 22 september 1941 anfört följande:

Något bestämt uttalande angående möjligheterna att iståndsätta jagarna kunde givetvis icke göras, förrän bärningsarbetena avslutats och materiel-skadornas omfattning närmare kunnat undersökas, men det syntes av allt att döma synnerligen ovisst, huruvida de svårt skadade fartygen åter skulle kunna göras användbara. Viss del av materielen syntes dock ånyo kunna bringas i funktionsdugligt skick.

Förlusten av de tre jagarna innebure en synnerligen allvarlig nedgång i örlogsflottans styrka och beredskap, varför chefen för marinen ansåge det vara ett trängande behov att med det snaraste tillföra flottan ersättning härför genom anskaffning av tre nya jagare. Ersättningsfrågans brådskande natur medförde krav på en jagartyp, där samtliga konstruktionsritningar funnes tillgängliga ävensom erfarenheter beträffande byggnadsarbetets ändamålsenliga utförande. Nämda fordringar fylldes av vår senaste jagare, typ Gävle. Kostnaden för en dylik jagare kunde med utnyttjande av materiel från de förolyckade jagarna beräknas till omkring 11 miljoner kronor och tiden för färdigställandet till 14 månader efter det beslut om stapelsättning fattats.

Det vore givetvis önskvärt att göra de nya jagarna av en förbättrad typ, men detta måste medföra en avsevärd förlängning av tiden för färdigställandet. Marinförvaltningen hölle nu på att utreda möjligheterna för att åstadkomma denna förbättrade typ. Under alla förhållanden måste luftvärnsartilleriet å de nya jagarna moderniseras i förhållande till Gävletypen.

Framställningen biträdades av överbefälhavaren över rikets försvarskrafter.

Den av chefen för marinen i utsikt ställda utredningen rörande möjligheterna att åstadkomma en förbättrad jagartyp avgavs av marinförvaltningen den 21 oktober 1941, i samband varmed chefen för marinen och marinförvaltningen yttrade sig över en inom försvarsdepartementet upprättad promemoria i ämnet. Över marinförvaltningens förslag och över sagda promemoria hava yttranden avgivits av överbefälhavaren och av industrikommissionen.

Såsom av handlingarna i ärendet framgår, råder enighet därom, att denna byggnadsfråga icke bör ses i sammanhang med den nyordning av sjöstridskrafterna, som kan förväntas bliva ett resultat av den pågående försvarsutredningen, och att den uppkomna fartygsförlusten måste snarast utfyllas i syfte att göra kustflottan i dess nuvarande sammansättning fullt operationsduglig.

I fråga om byggnadsprogrammets genomförande hava följande jagartyper varit på tal, nämligen dels oförändrad »stadsjagartyp», dels en större och kraftigare jagartyp, dels en mindre jagartyp, »kustjagare», dels ock modifierad och förbättrad stadsjagartyp. En avgörande synpunkt har för samtliga hörda myndigheter varit angelägenheten av att byggnadsarbetena bedrivs så, att de nya jagarna kunna tagas i bruk inom en snar framtid. Med hänsyn till

konstruktions- och byggnadstidens längd har den projekterade större jagartypen ansetts böra uteslutas som en lösning i den nu aktuella situationen. Jagare av denna typ skulle icke kunna framställas på kortare tid än 30 à 38 månader. Däremot kunna jagare av såväl kustjagartyp som stadsjagartyp — för vilka fullständiga ritningar äro utarbetade — beräknas bliva färdiga redan under de första månaderna av år 1943 under förutsättning att de utföras som kopior av de nuvarande.

Samtliga myndigheter hava i likhet med de sjömilitära förordat utförandet av jagare av typen stadsjagare. Emellertid har härvid förutsatts, att vissa förbättringar i fråga om bestyckningens uppställning och luftvärnsartilleriets eldkraft böra vidtagas, vilka förbättringar enligt den föreliggande utredningen kunna utföras utan någon genomgripande omkonstruktion av jagartypen. Principritningar till sådana modifierade stadsjagare äro färdigställda. Det förutsattes, att konstruktions- och modellarbetet kan avslutas inom relativt kort tid. Tre jagare av förbättrad Göteborgstyp beräknas kunna färdigställas inom 20 à 22 månader, varvid dock någon osäkerhet med avseende å leveranstiden ansetts föreligga beträffande viss materiel.

I korthet innebära förändringarna i jämförelse med jagare av Göteborgstyp, att den mellersta kanonen flyttas akterut, varigenom vissa artilleristiska fördelar ernås, att luftvärnsartilleriet förstärkes, att akterskeppet något förlänges och breddas samt att skorstenarna hopdragas till en. Kostnaden vid *nybyggnad* beräknas till omkring 12 miljoner kronor per fartyg, däri inräknade kostnaderna för artilleriammunition, torpeder och minor till den myckenhet, som medföres ombord.

Beträffande möjligheterna att använda material från de sjunkna jagarna har marinförvaltningen framhållit, att denna fråga kunde prövas först sedan jagarna bärgats.

Bärgningsarbetena påginge fortfarande men hade visat sig vara svåra av den anledningen, att fartygen delvis låge på varandra. Man hade dock nu lyckats frigöra jagaren Göteborg från de övriga. Arbetet kunde emellertid beräknas taga en betydande tid och något annat uttalande om när bärgningen kunde vara avslutad än att den komme att taga flera månader i anspråk kunde nu icke göras. Det hade även visat sig svårt att genom dykareundersökning få en föreställning om fartygens tillstånd och möjligheterna för reparation av desamma.

Därest jagaren Göteborgs förskepp efter bärgningen befunno sig i tillfredsställande skick, kunde detta tillbyggas enligt den modifierade ritningen. Jagarna Klas Horn och Klas Uggle däremot vore byggda efter andra linjer och kunde icke förbyggas enligt den modifierade ritningen. Därest dessa fartyg vore reparabla, borde de sålunda återställas till sitt ursprungliga skick; i motsatt fall borde användbart materiel användas till nya jagare.

För en av de nya jagarna borde sålunda all sådan materiel nybeställas, vilken icke kunde förväntas erhållas från jagaren Göteborg. Därest det efter bärgningen av denna jagare, vilken bärgning skedde före de andra, visade sig, att skrovet delvis kunde användas, borde detta disponeras för ny jagare, varigenom sålunda arbetet kunde sägas innebära reparation av jagaren Göteborg. För de övriga två nya jagarna borde all materiel nybeställas i den utsträckning beställning icke — utan att riskera fördröjning

av fartygens färdigställande — kunde anstå i avvaktan på resultatet av undersökningen efter bärgningen av jagarna Klas Horn och Klas Ugglå.

Beträffande möjligheterna att under nuvarande förhållanden anskaffa materiel för de nya jagarna har industrikommissionen anfört, att vissa svårigheter möjligen kunde föreligga men att dessa icke vore av den storleksordning, att de borde innebära något avgörande hinder mot programmets realiserande. Den erforderliga materielen borde kunna framskaffas inom önskad tid. Härvid har kommissionen förutsatt, att arbetet bedrivs med största möjliga kraft och med företrädesrätt framför övriga marina fartygsbyggen.

*Departements-
chefen.*

De tre jagare, som genom Hårsfjärdskatastrofen gått förlorade, utgjorde en betydelsefull del av kustflottan i dess nuvarande av statsmakterna godkända operativa sammansättning. I likhet med marinmyndigheterna och överbefälhavaren finner jag det vara av allra största vikt för riksförsvaret att den kännbara förlust, som genom denna händelse drabbat vår örlogsflotta, ersättes genom nybyggnad av jagarfartyg. Frågan härom synes kunna och böra bedömas fristående från den omprövning av marinstridskrafternas blivande omfattning, som torde kunna äga rum vid nästa års riksdag i anslutning till den förutsatta allmänna översynen av planerna för försvarsväsendets vidare utveckling. Det anförda är ock ägnat att understryka betydelsen av att ersättningsbyggnaden genomföres med minsta möjliga tidsutdräkt.

Emellertid kan det icke vara välbetänkt att enbart för tids vinnande underlåta att vid ersättningsbyggnadens planering utnyttja erfarenheterna av de nu i bruk varande jagartyperna och med ledning av dessa erfarenheter och teknikens allmänna utveckling söka ernå sådana konstruktionsförbättringar, som kunna finnas befogade. Verkställda undersökningar i detta avseende hava — såsom framgår av den i det föregående lämnade kortfattade redogörelsen — utmynnat i ett förordande av en i bland annat bestyckningshänseende något modifierad stadsjagartyp, vilken enligt föreliggande beräkningar kan färdigställas inom relativt kort tid. I likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter finner jag mig böra förorda, att de nya jagarna utföras i huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag. Till förmån för detta förslag talar ock, att de föreslagna modifikationerna icke äro större än att vissa eventuellt användbara delar av skrovet till en av de sjunkna jagarna kan användas i en blivande nybyggnad.

Vad beträffar de i samband med den ifrågavarande ersättningsbyggnaden verkställda kostnadsberäkningarna, har marinförvaltningen framhållit, att i nuvarande läge någon exakt beräkning icke kan verkställas. Kostnadernas storlek är beroende av i vilken utsträckning material från de förolyckade jagarna kan komma till användning, i vilket hänseende någon säker uppfattning icke står att vinna förrän bärgningsarbetet avslutats. Av största intresset härvidlag är jagaren Göteborg, vars konstruktion närmast överensstämmer med de av mig förordade nya jagarna.

Marinförvaltningen har emellertid beräknat kostnaderna vid en fullständig nybyggnad av tre jagare av modifierad Göteborgstyp till sammanlagt 36 miljoner kronor, vilket belopp sålunda är att betrakta som den övre gränsen för de vid byggnadsprogrammets genomförande uppstående kostnaderna. Det under innevarande budgetår föreliggande medelsbehovet har beräknats till 16,000,000 kronor. Emot vad i detta avseende anförts har jag intet att erinra; jag vill dock hoppas, att det skall bli möjligt att för nästkommande riksdag framlägga slutligt förslag till reglerandet av kostnaderna för ersättningsbyggnaden.

Jag förutsätter, att ersättningsbyggnaden genomföres med största skyndsamt, och vill framhålla, att erforderliga förberedelsearbeten redan vidtagits genom marinmyndigheternas försorg. Till frågan om fastställande av huvudritningar för de nya fartygen torde jag få återkomma i samband med blivande dispositionsbeslut.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ersättningsbyggnad av jagare* å tilläggstat I till riksstaten för budgetåret 1941/42 under fjärde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 16,000,000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sigurd Lind.
